

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 0 7 2 7 0 1 1 2

JESENSKI ROK

EKONOMIJA

≡ I z p i t n a p o l a 2 ≡

Petek, 31. avgust 2007 / 150 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, šilček, radirko, ravnilo in žepni računalnik.

Kandidat dobi konceptni list in štiri ocenjevalne obrazce (dva za del 2A in dva za del 2B).

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Reštev nalog v izpitni poli ni dovoljeno zapisovati z navadnim svinčnikom.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalne obrazce).

Odgovore vpisujte v za to predvideni prostor z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Slike lahko rišete s svinčnikom.

Pišite razločno in čitljivo. **Nečitljivi odgovori se točkujejo z nič (0) točkami.**

Število točk, ki jih dobite za posamezne pravilne odgovore, je navedeno v izpitni poli.

Poskušajte rešiti vse naloge. Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 24 strani, od tega 1 prazno.

Del A: KRAJŠA BESEDILNA VPRAŠANJA

Navodilo: Pazljivo preberite navodilo in vprašanja. Ne izpuščajte ničesar.

*Del A izpitne pole ima šest krajših besedilnih vprašanj, ki jih sestavljajo podvprašanja. Odgovoriti morate na **vseh šest**, in sicer kratko, jedrnato in natančno. Za vsako vprašanje lahko dobite skupaj največ 10 točk. Pomagajte si s podvprašanji, pri katerih je v oklepaju navedeno število točk za pravilen in popoln odgovor.*

A01**EKONOMSKI PROBLEM, POTREBE IN PREMICA CENE**

Potrebe so nesporno gibalno gospodarjenja, njihov obseg in raznovrstnost določata tudi raznovrstnost gospodarske dejavnosti, stopnja zadovoljitve potreb pa je ponavadi merilo, kako dobro nam gre v neki družbi.

- a) Dopolnite naslednje trditve

Temeljni ekonomski problem je v tem, da so proizvodni dejavniki _____, to pa omejuje dosegljivo količino dobrin in storitev. Zato je neizogibno, da morajo ljudje _____, katere potrebe bodo zadovoljili. Za ljudi je življenjsko najbolj pomembna zadovoljitev _____ potreb. Ko zadovoljimo te, se nam odpirajo _____ potrebe. Redke dobrine za zadovoljitev potreb najdemo v naravi, druge moramo proizvesti, zato jih imenujemo _____. Če jih proizvajamo za prodajo na trgu za neznanega kupca, so _____.

3 točke

- b) Maja, ki dobi 3000 d. e žepnine na teden, je izjemno sladkosneda, rada pa hodi tudi v kino. V spodnjo tabelo vpišite možne kombinacije nakupa sladoleda in vstopnic za kino, ki jih ima Maja na voljo, če stane sladoled 600 d. e, vstopnica pa 1000 d. e.

Kombinacija	Sladoled	Vstopnice za kino
A	5	
B	4	
C	3	
D	2	
E	1	
F	0	

1 točka

- c) V diagram vrišite premico cene s podatki iz gornje tabele.

1 točka

- d) Pojasnite, zakaj v tem primeru govorimo o padajoči premici.

1 točka

- e) Alternativni strošek nakupa ene vstopnice za kino znaša (*dopolnite*) _____.

1 točka

- f) Če se Maja odloči, da bo kupila 3 sladolede in 1 vstopnico za kino, bo s svojo izbiro v točki (*podčrtajte pravilno trditev*):

pod premico / na premici / nad premico.

Takšna izbira nakupa pomeni (*dopolnite*) _____

_____.

2 točki

- g) V diagram pod točko c vrišite s črtkano črto novo premico cene, če se sladoled poceni za 100 d. e.

1 točka

A02**TRG IN TRŽNO RAVNOTEŽJE**

Značilno za učinkovito delovanje konkurenčnega trga je, da se za vsak proizvod na trgu oblikuje ena sama ravnotežna cena, po kateri se prodaja oziroma kupuje.

a) Pojasnite naslednja pojma:

- trg,

- tržno ravnotežje.

2 točki

b) Navedite vsaj dva dejavnika, ki vplivata na stopnjo konkurence na trgu.

1 točka

c) Dopolnite ali podčrtajte pravilno:

Ob predpostavki »ceteris paribus« se spreminja obseg povpraševanja na danem trgu in v danem obdobju v **isti** / **nasprotni** smeri od cene tega blaga. To pomeni, da so kupci pripravljene kupiti večjo količino nekega blaga pri **višji** / **enaki** / **nižji** ceni blaga. Takšno ravnanje kupcev lahko pojasnimo z učinkom _____ in z učinkom _____.

3 točke

d) V tabeli so podatki o ponudbi in povpraševanju po mobilnih telefonih.

4 točke

Cena mobilnih telefonov (v d. e.)	Količina povpraševanja	Količina ponudbe
36	5	65
32	10	55
28	20	50
24	25	40
20	35	35
16	48	20
12	50	15

- V sliko vrišite krivulji povpraševanja in ponudbe in sliko ustrezno označite.

- Vrišite spremembo (*črtkano*) ki bi nastala, če bi se zelo zvišala cena telefonskega impulza v stacionarnem telefonskem omrežju.
- Zaradi zvišanja cen v stacionarnem telefonskem omrežju se je ravnotežna cena na trgu mobilnih telefonov (*podčrtajte pravilno*): **znižala** / **ostala nespremenjena** / **zvišala**.
Ravnovesna količina se je pri tem (*podčrtajte pravilno*): **zmanjšala** / **ostala nespremenjena** / **povečala**.
- Če bi proizvajalci znižali ceno mobilnih telefonov, bi se na trgu to pokazalo s spremembo (*podčrtajte pravilno*): **povpraševanja** / **obsega povpraševanja**.

A03**RAZDELITEV**

Razdelitev dohodkov se v tržnem gospodarstvu opravi v podjetju. Lastniki uporabljenih proizvodnih dejavnikov dobijo dohodke, ki jim omogočijo preživetje in jih spodbudijo, da bi zaradi čim boljšega zadovoljevanja potreb čim bolje sodelovali v proizvodnji.

a) Pojasnite pojme:

- nominalna mezda,

- realna mezda,

- minimalna mezda.

3 točke

b) V spodnjo shemo vpišite značilne sestavine normalne strukture zaslužka delavcev (mezde) v sodobnih gospodarstvih.

1 točka

		Udeležba v dobičku	
--	--	-----------------------	--

- Pojasnite, zakaj nastopa dobiček kot dohodek lastnikov kapitala tudi kot sestavina mezde.

1 točka

- c) Podjetnik Janez proizvaja stikala, ki jih prodaja tovarni avtomobilov po 100 d. e za stikalo. V proizvodnjo je vložil 20.000.000 d. e kapitala. V letu 2003 je proizvedel in prodal 150.000 stikal. Pri tem je imel 1.000.000 d. e stroškov amortizacije, 8.000.000 d. e materialnih stroškov, 3.500.000 d. e stroškov za plače in 500.000 d. e drugih stroškov.

- Izračunajte, koliko denarnih enot dobička je imel podjetnik v letu 2003.

1 točka

- Navedite obrazec za izračun profitne mere in izračunajte profitno mero, ki jo je podjetnik dosegel v tem letu.

2 točki

- d) V letu 2004 je Janez proizvedel in prodal tovarni enako količino stikal po isti ceni kakor v letu 2003, vendar mu je uspelo zaradi inovativnosti znižati stroške proizvodnje za 3 d. e pri stikalu.

- Izračunajte, za koliko denarnih enot se je Janezu v letu 2004 povečal dobiček.

1 točka

- Navedite, kako imenujemo ta dobiček.

1 točka

A04**DELNIŠKE DRUŽBE IN KORPORACIJE**

Delniške družbe so danes najbolj razvita organizacijska oblika velikih podjetij. Z investiranjem v tujini so nastale transnacionalne korporacije.

- a) Pojasnite, katerim podjetjem rečemo delniške družbe.

1 točka

- b) Navedite vsaj tri prednosti, ki jih ima delniška družba pred individualnim podjetjem, in eno od njih pojasnite.

3 točke

- c) Podjetje Ogromno d. d. želi povečati svoje proizvodne zmogljivosti. Del sredstev za naložbo mora poiskati na finančnem trgu. Odloča se med najemom bančnega kredita, izdajo novih delnic in izdajo obveznic. Za vsakega od možnih načinov financiranja nove naložbe navedite vsaj po eno prednost in po eno slabost za podjetje Ogromno.

3 točke

Način financiranja	Prednost	Slabost
Najem bančnega kredita		
Izdaja delnic		
Izdaja obveznic		

- d) Navedite vsaj tri razloge za to, da je nemško avtomobilsko podjetje Volkswagen investiralo v podružnico na Kitajskem, in enega od njih pojasnite.

2 točki

- e) Navedite vsaj dve transnacionalni korporaciji, ki imata svojo podružnico v Sloveniji.

1 točka

A05**VLOGA DRŽAVE V GOSPODARSTVU**

Hkrati s spreminjanjem in z razvojem tržnega gospodarstva se je spreminjala tudi vloga države v življenju ljudi in v gospodarstvu.

- a) V liberalnem konceptu države se država ni vmešavala v gospodarstvo. Pojasnite, kako so v času liberalnega koncepta utemeljevali ločenost države od gospodarstva.

1 točka

- b) Navedite vsaj dve od slabosti trga, ki so povzročile povečanje vloge države v gospodarstvu in prehod na keynesijanski (reformistični) koncept vloge države v gospodarstvu.

2 točki

- c) Po drugi svetovni vojni se je za nekatere države uveljavil izraz država blaginje.

- Navedite vsaj dve evropski državi, za kateri bi lahko uporabili ta izraz.

- Navedite, zakaj te države lahko tako imenujemo.

- Pojasnite, kaj je povzročilo fiskalno krizo države blaginje.

- Navedite vsaj dve možnosti, s katerima države iščejo izhod iz te krize.

5 točk

- d) Temeljna naloga sodobne države je spodbujanje gospodarske rasti in zaposlovanja. Navedite vsaj en ukrep, s katerim bi kot predsednik slovenske vlade spodbudili gospodarski razvoj Slovenije, in pojasnite, kako bi ta ukrep spodbudil gospodarski razvoj.

2 točki

A06**DEJAVNIKI POTENCIALNEGA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA**

Med dejavnike, ki vplivajo na velikost potencialnega BDP, štejemo število in strukturo prebivalstva, naravno in proizvedeno bogastvo.

- a) Dopolnite naslednje trditve oziroma podčrtajte pravilni odgovor.

Dinamiko oziroma gibanje števila prebivalcev pojasnjujemo z demografskimi gibanji: z

_____ in _____, ki določata naravno gibanje prebivalstva.

Število novorojenih na tisoč prebivalcev prikazuje _____, število

umrlih na tisoč prebivalcev pa _____. Za Slovenijo je v zadnjih

desetih letih značilno, da se na leto navadno rodi (*podčrtajte pravilni odgovor*) več/manj

prebivalcev, kakor pa jih umre. Na celotno gibanje števila prebivalcev v Sloveniji vplivajo

tudi _____.

3 točke

- b) Uporabite podatke v tabeli in izračunajte stopnjo nezaposlenosti v Sloveniji v avgustu 2005.

	Število
Aktivno prebivalstvo	903 314
Delovno aktivno prebivalstvo	812 748
Zaposlene osebe	731 293
Samozaposlene osebe	81 455
Registrirane nezaposlene (brezposelne) osebe	90 566

2 točki

Obrazec:

Izračun:

Rezultat:

c) Slovenska statistična metodologija in metodologija Mednarodne organizacije za delo (ILO) se pri izračunavanju stopnje nezaposlenosti razlikujeta.

- Pojasnite, kako merimo stopnjo nezaposlenosti po metodologiji Mednarodne organizacije za delo (ILO).

- Tako izračunana stopnja nezaposlenosti je v primerjavi s stopnjo nezaposlenosti, izračunano po slovenski statistični metodologiji (*podčrtajte pravilni odgovor*), **nižja** / **enaka** / **višja** in znaša v zadnjih letih približno (*dopolnite*) _____ odstotkov.

2 točki

d) Opredelite proizvedeno bogastvo in navedite, kaj ga sestavlja.

2 točki

e) Med naravno bogastvo Slovenije uvrščamo tudi geografski položaj, ki ga Slovenija preslabo izkorišča. Pojasnite, kako bi lahko njegove prednosti izkoristila bolje.

1 točka

Del B: ESEJISTIČNA VPRAŠANJA

*Navodilo: Esejistična vprašanja so razdeljena v dva sklopa: temelji ekonomije s sodobnim tržnim gospodarstvom in ekonomika narodnega gospodarstva. V vsakem sklopu so postavljena tri. **Izbrati je potrebno po eno vprašanje iz vsakega sklopa.** Smisel esejističnega vprašanja je, da odgovarjate v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavite osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikažete svoja stališča in ocene. Dober odgovor lahko napišete na eni strani in pol. Po potrebi vključite ustrezne diagrame, s katerimi podkrepite svojo razlago. Vsak odgovor se točkuje z največ 15 točkami (skupaj je torej možno največ 30 točk).*

PRVI SKLOP VPRAŠANJ

B01

PROIZVODNA IZBIRA V DRUŽBI

Proizvodno izbiro družbe ponazorimo s transformacijsko krivuljo ali krivuljo alternativnih možnosti proizvodnje.

Navedite in pojasnite, na katera vprašanja mora odgovoriti družba, ki se zaradi omejenih proizvodnih virov srečuje s problemom proizvodne izbire (2 točki). V državi Grandiji se odločajo med proizvodnjo kakava in koruze. Narišite transformacijsko krivuljo gospodarstva Grandije in pojasnite, kaj predstavlja. Pojasnite, kaj pomeni točka na krivulji, pod krivuljo in nad krivuljo (6 točk). Pojasnite, zakaj je transformacijska krivulja padajoča krivulja in zakaj ima konkavno (izbočeno) obliko (3 točke).

Pojasnite vsaj dva razloga za premik transformacijske krivulje desno navzven (2 točki). Grafično prikažite, kako bi se spremenila transformacijska krivulja države Grandije, če bi izredno hladno vreme uničilo dolgoletne nasade kakavovca (1 točka).

Pojasnite, kaj bi predlagali predsedniku vlade v državi, katere gospodarstvo je precej pod transformacijsko krivuljo (1 točka).

15 točk

B02**TRŽNA STRUKTURA GOSPODARSTVA**

Hkrati s spreminjanjem lastninske strukture se je v povezavi s tehnološkim razvojem spreminjala tudi tržna struktura gospodarstva. Proces koncentracije kapitala, ki je dosegel vrhunec na začetku 20. stoletja, je ustvaril razmere za monopolizacijo gospodarstva, saj so se oblikovale ekonomske ovire za učinkovito preseljevanje kapitala med panogami.

Navedite in pojasnite (po Hilferdingu) tri skupine ovir, ki otežujejo selitev kapitala v donosnejše panoge (3 točke). Namesto preseljevanja kapitala se zaostri konkurenčni boj v panogah. Pojasnite, kaj so »cenovne vojne«, in razložite, kako se jim proizvajalci lahko izognejo (3 točke).

Primeri čistega monopola so redki. Pojasnite, kaj moramo upoštevati, kadar analiziramo tržno strukturo in z njo stopnjo monopolne moči, ki jo imajo podjetja na trgu (3 točke). Pojasnite, zakaj javnost in države nasprotujejo monopolom. Navedite vsaj dva ukrepa, s katerima država preprečuje monopolno delovanje podjetij (4 točke).

Skupina Mercator je v letu 2004 presegla 40-odstotni tržni delež v slovenski trgovini z živili, prevzela je 19 podjetij in postala s prek 15 000 zaposlenimi največji zaposlovalec v Sloveniji. Pojasnite svoje mnenje o tem, kakšna je tržna struktura v slovenski trgovini z živili (2 točki).

15 točk

B03**POVPRAŠEVANJE**

Ponudniki želijo na trgu prodati čimveč dobrin po čim višji ceni. Povpraševalci pa želijo kupiti dobrine, da bi čim bolje zadovoljili svoje potrebe.

Opreделите pojem povpraševanja in navedite ključne dejavnike povpraševanja, ki vplivajo na posameznega potrošnika (2 točki). Opreделите predpostavko ceteris paribus in njen pomen za analizo tržnega dogajanja (2 točki). S teorijo padajoče mejne koristnosti pojasnite, zakaj je krivulja povpraševanja padajoča (2 točki).

Grafično prikažite trg smučarskih kart ter s tržnimi diagrami in konkretnimi primeri razložite razliko med spremembo povpraševanja po smučarskih kartah in spremembo obsega povpraševanja po smučarskih kartah (6 točk). Slovenska smučarska središča želijo zadržati čimveč Slovencev na smučanju doma. Z učinkom realnega dohodka in z učinkom substitucije pojasnite, kako bi znižanje cene smučarskih kart za 20-odstotkov vplivalo na povpraševanje po smučarskih kartah na slovenskih smučiščih (2 točki). Dohodkovna elastičnost povpraševanja po smučarskih kartah je 1,6. Pojasnite, kaj to pomeni (1 točka).

15 točk

DRUGI SKLOP VPRAŠANJ***B04*****PROIZVEDENO BOGASTVO IN INVESTICIJE**

Potencialno velikost bruto domačega proizvoda in s tem možnosti dolgoročnega gospodarskega razvoja določata predvsem razpoložljivost in kakovost proizvodnih dejavnikov.

Opreделите proizvedeno bogastvo (1 točka) in natančno, tudi s primeri, pojasnite, kako ga delimo (3 točke). Merjenje velikosti proizvedenega bogastva se navadno omejuje na merjenje vrednosti osnovnih skladov. Vrednost proizvedenega bogastva lahko merimo z različnimi metodami. Pojasnite vrednosti, ki jih tako dobimo (3 točke).

Na obseg in gibanje proizvedenega bogastva vplivajo investicije, obraba in poraba. Opreделите bruto in neto investicije (2 točki) in pojasnite različne vire sredstev za financiranje novih investicij z vidika celotnega narodnega gospodarstva (3 točke).

Slovenija je neto uvoznica kapitala. Pojasnite, kdaj je država neto uvoznica kapitala, in navedite vsaj eno prednost in eno slabo stran uvoza kapitala za državo uvoznico (3 točke).

15 točk

B05**DENAR IN DENARNA POLITIKA**

Denar je z vidika učinkovitega poslovanja pomembna človekova inovacija, ki je olajšala trgovanje in privedla do sodobnega poslovanja. Pojasnite pojem denarja ter navedite in opredelite njegove funkcije (6 točk).

Naloga denarne politike je, skrbeti za ustrezno količino denarja v obtoku, pri tem si pomaga z uporabo različnih instrumentov (sredstev). Pojasnite, kako lahko centralna banka z uporabo instrumentov vodi ekspanzivno denarno politiko (3 točke). Tako centralna banka kakor tudi poslovne banke lahko izdajajo denar. Navedite, kako imenujemo denar, ki ga izdaja centralna banka, in pojasnite načine, s katerimi ga lahko izdaja (4 točke). Navedite, kakšno denarno politiko je vodila Banka Slovenije po osamosvojitvi in kateri je bil njen najpomembnejši cilj (2 točki).

15 točk

B06**BRUTO DOMAČI PROIZVOD**

Če želimo ugotoviti, koliko proizvodov in storitev smo ustvarili v Sloveniji v nekem letu in so nam bili na voljo za porabo, je najbolje, da ugotovimo bruto domači proizvod za to leto. Pojasnite pojem bruto domačega proizvoda (BDP) ter navedite in opišite vsaj dve metodi, s katerimi ga merimo. Navedite tudi dejavnike, ki vplivajo na velikost BDP (6 točk). Pojasnite razliko med bruto domačim proizvodom in bruto nacionalnim proizvodom (3 točke). Poznavanje strukture BDP po dejavnostih je zelo pomembno, ker nam med drugim pokaže, v kateri fazi razvoja je gospodarstvo. Pojasnite, kaj pomeni struktura BDP, kako se je z razvojem spreminjala struktura slovenskega BDP, in med kakšne družbe bi glede na to uvrstili Slovenijo (3 točke). Pojasnite, kako se je v letih po osamosvojitvi spreminjala stopnja rasti BDP in navedite, koliko (približno) znaša BDP na prebivalca (3 točke).

15 točk

PRAZNA STRAN